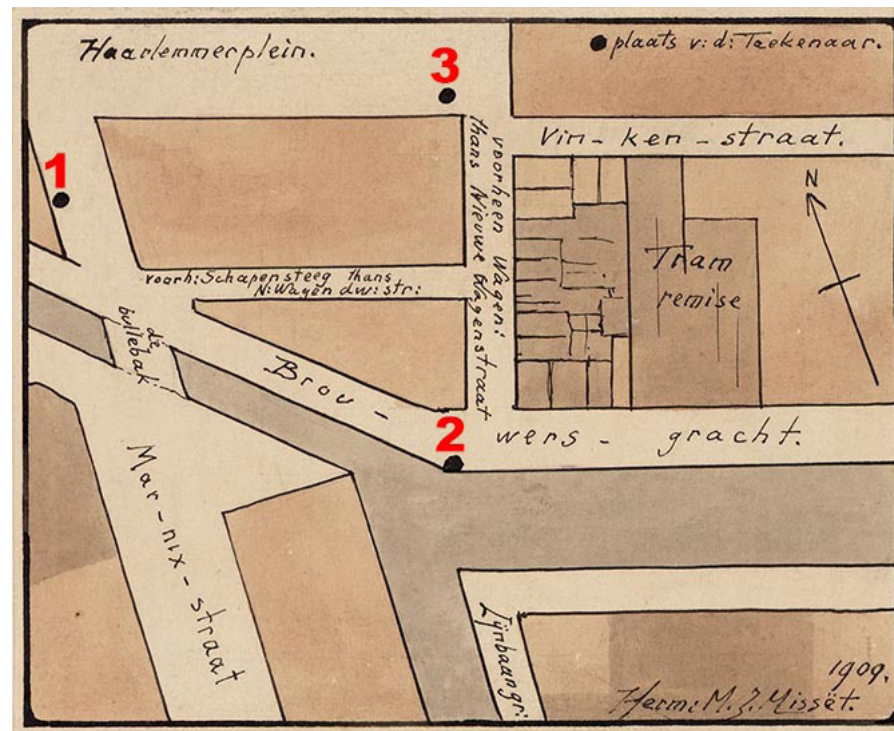

1900 - Korte Marnixstraat en Bullebak

Er zijn vele verhalen over watermonsters. Denk maar aan Hercules die de Hydra, het negenkoppige watermonster, versloeg en het Monster van Loch Ness dat in Schotland al eeuwenlang bij tijd en wijle voor opschudding zorgt. Minder bekend is ons eigen Amsterdamse watermonster De Bullebak. Het is wat in de vergetelheid geraakt, maar ook dat verhaal duikt tegenwoordig weer op. Het was een wezen uit de Middeleeuwse mythologie, een ijselijk waterspook dat in diepe kolken woonde. Altijd lag het op de loer om onvoorzichtige mensen bij de benen pakken en de diepte in te sleuren. De Bullebaksluis naast de Raampoort (einde Bloemgracht) gold als de plek waar het zich graag ophield, maar ook brug 149, de Bullebak over de Brouwersgracht, was een favoriete locatie van het monster. De Lijnbaansgracht tussen deze twee bruggen was blijkbaar zijn jachtgebied. Bullebak was vooral bekend wegens een tamelijk onhebbelijke gewoonte. Als een kind te dicht langs het water liep, rees hij razendsnel op uit het grachtenwater, en trok de onvoorzichtige dreumes de groezelige diepte in.

Ouders waarschuwden hun kinderen om niet te dicht bij het water te komen, omdat anders de Bullebak ze zou grijpen. In een tijd van grote gezinnen met kinderen die niet konden zwemmen, waarschijnlijk een verstandige bangmakerij. Hoe de Bullebak er precies uitzag, is niet bekend. Hij zou een grimmige tronie gehad hebben, er waren liederen die zijn kop met vurige ogen over de sluisdeur hadden zien kijken, maar meestal hield hij zich onder water schuil waar hij bij stormtij hevig kon bulderen. Brug de Bullebak over de Brouwersgracht werd in 2019 vernieuwd en beeldhouwer Martie van der Loo verwierf een

- ▲ 1909 - Misset tekende zelf dit plattegrondje van de omgeving; de cijfers geven de standplaatsen aan vanwaar hij tekeningen maakte (SAA)
- ◀ 1900 - Korte Marnixstraat, standplaats aangegeven met **1** op bovenstaand kaartje (SAA)
- ◀◀ 1900 - Korte Marnixstraat, gezien vanaf het Haarlemmerplein (SAA)

brok gemetseld baksteen van de gesloopte brug. Zij bewerkte het tot het hoofd van het waterspook Bullebak, dat op deze plek goed kan gluren naar de mensen die over de brug voorbijlopen.

Misset heeft van deze omgeving meerdere tekeningen gemaakt. Vooral van de Korte Marnixstraat (die uitloopt op de Bullebak), toen nog een straatje met charmante kleine huisjes. Aan de Brouwersgracht op

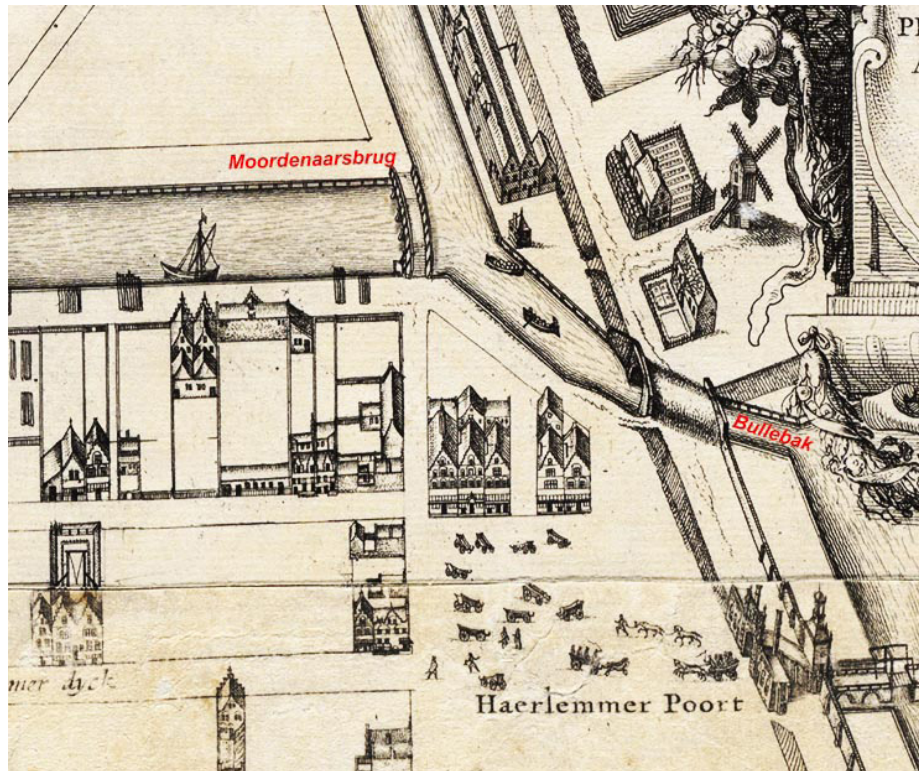

- ▲ 1909 - Brouwersgracht, hoek Wagenstraat, met in het hoekhuis het keldercafé Van Ouds d'Vliegenkelder, standplaats 2 (SAA)
- ▶ 1909 - Vinkenstraat, hoek Wagenstraat, standplaats 3 (SAA)
- ◀ Martie v.d.Loo's versie van waterspook de Bullebak (foto: indebuurt.nl)

de hoek van de (Nieuwe) Wagenstraat stond een klein pandje met een begroeide gevel, dat Misset in 1909 vereeuwigde en waaraan ook een ietwat gruwelijke geschiedenis verbonden was. Onderin het pandje was een herberg gevestigd die 'Van Ouds d'Vliegenkelder' genoemd werd. Tegenover deze herberg lag een brug naar de Lijnbaansgracht die aan het begin van de 19de eeuw werd afgebroken en de merkwaardige naam 'Moordenaarsbrug' droeg. Er werd verteld dat daar in het holst van de nacht een moord was gepleegd. De dader was onbekend, maar hij zou zijn gerechte straf niet ontlopen. Toen hij in de herbergkelder een pot bier dronk, landde een zwerm vliegen op zijn gezicht en wat hij ook probeerde, ze kwamen steeds in groten getale terug. Toen herinnerden de omstanders zich het gezegde: "t Zal uitkomen al zouden de vliegen het uitbrengen". De moordenaar werd gegrepen en veroordeeld. Omstreeks 1860 kon men voor de kelder nog het houten uithangbord zien waarop te lezen stond: "Van ouds d'Vliegenkelder".

In de tijd van Misset veranderde er veel in de omgeving van het Haarlemmerplein. Van oudsher was dat een ‘wagenplein’, waar paarden en wagens gestald konden worden of vracht kon worden overgeheveld op kleinere koetsen en wagens die gemakkelijker de stad in konden rijden. Daaromheen vestigden zich veel bedrijfjes en we zien ook op oude kaarten dat er al het e.e.a. aan bebouwing te vinden is. Het plein werd aan de westzijde afgesloten door de Haarlemmerpoort. De huidige poort dateert uit 1840, maar is eigenlijk nooit een echte stadspoort geweest. De stadspoorten hadden, sinds de ontmanteling van de vesting, hun oorspronkelijke verdedigende functie verloren en de Willemspoort, zoals hij officieel heet, diende als ‘barrière’ om de stedelijke belastingen te kunnen innen.

- ▲ 1901 - Hoek Brouwersgracht-Lijnbaansgracht (SAA)
- ◀ 1625 - Op de stadsplattegrond van Balthasar Florisz uit 1625 zijn de Moordenaarsbrug en de Bullebak aangegeven (SAA)

Eén van de belangrijkste veranderingen in deze buurt was het verleggen van het einde van de Brouwersgracht, die zou worden doorgegraven naar de Singelgracht en waarmee de smalle donkere kolk van de Bullebak zou verdwijnen. In voorbereiding daarop moest Bolwerk Sloterdijk worden geslecht en natuurlijk ook molen De Kraay worden afgebroken. Het doorgraven vond plaats in 1890, maar de molen verdween al in 1880. Er kwam een nieuwe brug over de Brouwersgracht, uiteraard weer met de naam Bullebak, want oude legendes zijn hardnekkig.

- ▲ 1901 - De nieuwe basculebrug over de doorgegraven Brouwersgracht kreeg de naam Bullebak als herinnering aan de oude situatie; hier al met portalen voor de eerste elektrische tram in 1901 (SAA)
- 1900 - Winters gezicht op de hoek Haarlemmerplein-Korte Marnixstraat, hetzelfde beeld als op pag.44 (SAA)

De stad groeide in rap tempo en de buurt met de kleine huisjes rond het Haarlemmerplein veranderde mee. Genoeg werk aan de winkel voor Misset dus, die de oude situaties vastlegde.

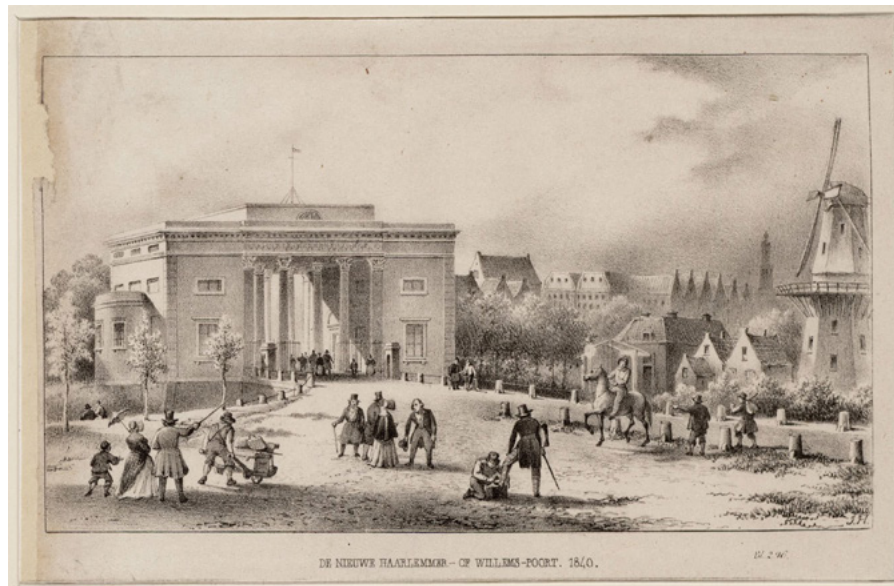
Hij tekende niet alleen de Korte Marnixstraat, maar ook het Haarlemmerplein, (Nieuwe) Wagenstraat, Vinkenstraat en Brouwersgracht. Zijn tekeningen tonen een beeld van een verdwenen gemeenlijk buurtje.

In 1842 werd tegenover de Willemspoort aan de overkant van de Singelgracht het station Willemspoort van de HIJSM (Hollandse IJzeren Spoorweg-Maatschappij) in gebruik genomen. Dat leverde een snelle verbinding op met Haarlem. Er hoefde niet meer met de trekschuit naar Halfweg gevaren te worden alwaar overgestapt moest worden op de trekschuit richting Haarlem. De Haarlemmertrekvaart werd hier onderbroken door de uitwateringssluizen van het Hoogheemraadschap van Rijnland.

Nog enige tijd na de opening van de spoorlijn bleven de trekschuiten varen, maar dit vervoermiddel moest het na enige tijd toch afleggen tegen de snellere trein.

Het Haarlemmerplein had op 12 december 1853 de primeur met het eerste tappunt van schoon drinkwater dat via een kilometerslange waterleiding vanuit Vogelenzang bij Heemstede kwam. Initiatiefnemer was Rijksadvocaat en schrijver Jacob van Lennep die vaak op het landgoed Huis te Manpad in Heemstede woonde, dat van zijn familie was. In de 19e eeuw kwam cholera veel voor in Europa. Veel mensen stierven aan deze ziekte doordat het water dat ze dronken, besmet was. Jacob van Lennep bedacht hoe mooi het zou zijn als het schone heldere water vanuit de duinen naar Amsterdam gebracht zou kunnen worden. Er gingen nog wat jaren overheen en kostte in totaal 2,5 miljoen gulden voordat Koning Willem III de eerste schep in de grond kon steken om in de duinen de Oranjekom te graven. Aan de Leidsevaart werd een modern stoompompstation gebouwd om het water naar de hoofdstad te pompen. Er waren 8.850 buizen nodig

over een lengte van 23 kilometer om de Willemspoort te bereiken. Voor die tijd een enorme prestatie! Een emmer water kostte op het tappunt 1 cent. Dat was veel goedkoper dan water uit de Vecht dat voor 2 cent per emmer werd verkocht. Nu konden veel meer Amsterdammers schoon drinkwater betalen. Dit leverde een grote verbetering op voor de gezondheid van veel Amsterdammers. In al die tijd is de prijs voor drinkwater niet veel gestegen. Nu kost 10 liter kraanwater ongeveer 2 eurocent. Kraanwater is vergeleken met andere producten heel goedkoop. Dankzij het schone duinwater vielen er tijdens de cholera-uitbraken van 1855 en 1866 in Amsterdam veel minder slachtoffers dan in andere grote steden in Nederland. De ziekte kwam daarna bijna niet meer voor.

- ▲ 1899 - Het Haarlemmerplein zoals Jacob Olie dat eind 19e eeuw vastlegde, nog met de paardentram (SAA)
- ◀ 1840 - De Willemspoort van buiten de stad gezien; rechts molen De Kraay op bolwerk Sloterdijk (Johannes J.A. Hilverdink SAA)